

De laatste stad

Theo van der Wacht en Jeroen Hermkens

bron

Theo van der Wacht en Jeroen Hermkens, *De laatste stad*. De Weideblik, Varik 2004

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/wach007laat01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de [gebruiksvoorwaarden](#).

Afspraak

*Nu de lantarens aangaan in de schemer,
wordt ieder huis zachtzinnig als een vrouw.
Ik adem vroegere verwachting, die zich nog weer
tot d'oude werkelijkheid vervullen wou.*

*Gij hebt mij bij het kerkhof afgesproken.
Met kloppend hart ga ik de laatste straat.
O uur dat nooit vergaat, hoewel ik word bedrogen,
o hart dat klopt, hoewel het niet meer slaat.*

Gerrit Achterberg

Afscheid van Rome

Afscheid van Rome

Via piazza Venezia zijn we achter de grote zuikerlaaf gebouwd voor Victorio Emmanuel terechtgekomen.

We beklommen de trappen, ontworpen door Michelangelo naar het Capitool en dalen weer af naar het Forum Romanum. Ik maak een tekening van het middenpad van het forum, denkend aan Piranesi.

Het is de laatste dag dat we in Rome zijn, de Markt van Trajanus brandt in de zon. Als ik een schets maak zie ik in mijn hoofd al een litho opgebouwd uit oker, oranje en veel roze.

We besluiten om nog een keer het Colosseum te bezoeken waar we terechtkomen op de bovenste ring. Vandaar is het een prachtig uitzicht op de arena. De muren zijn onder me versprongen in een onregelmatig ritme, daarboven een grote boog doorbroken door steunpilaren. Dit schreeuwt om een tekening. Met mijn reitpen krak ik de lijnen van de arena in mijn schetsboek. Een groep toeristen dromt om me heen. In hun gloed mijn tekening te bewonderen in plaats van een van de hoogtepunten van de Romeinse cultuur wordt er steeds harder in mijn rug gedruwd.

Als Leonore ze vraagt of ze me met rust willen laten zijn ze zwaar beledigd. 'Wij zijn alleen maar geïnteresseerd in kunst en vallen nimmer and larvig.' Gelukkig druispen ze af.

Het is plotseling rustig geworden op de bovenste ring en ik maak nog een schets terwijl Leonore op een steen is geklommen en van de zon geniet. Het is een uur of drie, over een paar uur vertrekt ons vliegtuig, we besluiten te gaan. Als we de trappen afdalen komen we niemand meer tegen. Het Colosseum is uitgestorven. We komen bij het zware hek naar de uitgang. Het zit tot onze grote verrassing op slot. Hier komt zelfs geen leeuw door.

Opgesloten in het Colosseum, Rome niet kunnen verlaten. Wie had het mooier kunnen bedenken.

De basis voor al mijn litho's en schilderijen zijn tekeningen. Regelmatig bezoek ik een stad of een land op zoek naar plekken die mij aanleiding geven en een schets van te maken. Ik dool door de stad, speurend naar die buurt, dat pand of die straat, lyperend voor die stad. Ik wil een tekening maken die nergens anders gemaakt had kunnen worden. De plek waar je wilt en voelt; dit is Barcelona en niet Rome. Zo wilt New York en hier ademt alles Istanbul. Wat ik in mijn atelier in Utrecht maak is direct afgeleid van ten plekke gemaakte snelle schetsen. Daarbuiten op straat wordt in korte tijd het belangrijkste van iedere litho, elke

schildery vast gelegd. Compositie en vorm.
 De kleuren zijn eenvoudig, die bepaal ik later
 met tube of in het pot in de hand maar de
 compositie verandert niet meer. Dit is ook
 meteen de belangrijkste reden waarom ik niet
 van foto's werk. Die laten alles zien en dat
 wil ik niet. Het tekenen stelt me in staat
 keuzes te maken, dingen te vergroten, veel
 weg te laten natuurgel. Hier ontstaat ook de
 vertekening kenmerkend voor mijn werk.
 Scheve gebouwen, overheersende elektriciteitskabels
 en eindeloze trappen. Het werken met
 continue lijnen en niet per dwingt me tot
 snel noteren, beslissingen te nemen, naar
 de essentie te zoeken. Het expressieve
 karakter van mijn werk wordt nergens meer
 als in mijn tekeningen gebond.

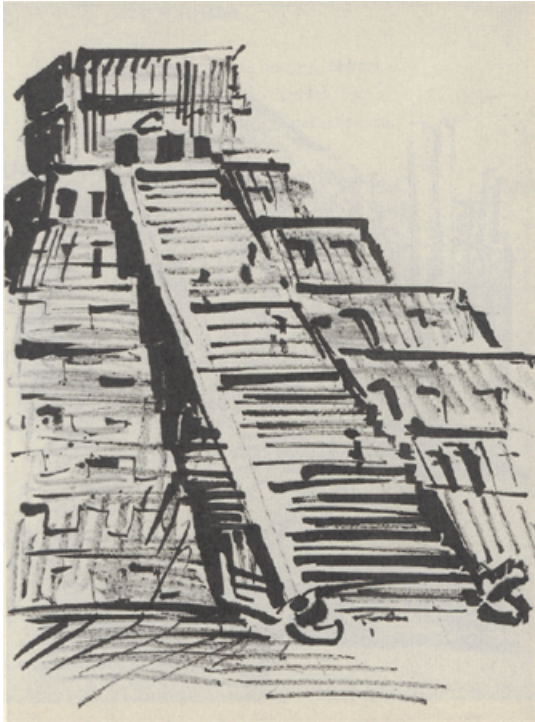
Jeroen Hermkens

Utrecht 1991

San Diego 1998

Mexico 2000

Pompeï 1993

Het weinige

Je las erover in de boeken, bekeek
tekeningen, plattegronden, foto's
ook een minder goed gelukte film.

Je bent net aangekomen, je loopt
te midden van brokstukken, gruizel
resten oude sneeuw; geen wit

marmeren zuilen om te prijzen
alleen een trapdeel. Met koude handen
sta je dit te schrijven, het weinige

misschien voor later een bericht -
Je hebt het hier nu wel gezien, een laatste
zin: er kleven sporen aan de stenen.

Amsterdam 1994

Londen 1993

Agrigento 1998

Zwart in geen dagen

In onbedaarlijke sneeuw te geraken
richting te missen, af te dwalen

Van wegen nergens meer sprake, niets
te betrappen dan knerpende aarde, zwart

in geen dagen - dit begint aan zichzelf
te knagen, van sneeuwhert te dromen

half hopen te worden omsloten
door sterke akkoorden, wolfsprenten -

Assen 2002

Assen 2002

Dresden 1989

Anatomische les

Het nog dichterbij te naderen lijkt een illusie:
gewapend met de allerlaatste techniek
blijf je je blindstaren op dat kadaver.

Koel stelde je de uiterste vragen, stevast
beweerde die doofstomme hetzelfde, niet één
leerboek bracht je verder dan een luidkeels

verdomme. - Het schilderij dat verdoekt wordt
is een anatomische les: je hand reikt naar het
ontleedmes, dat schitterend gereed ligt -

Dresden 1989

Den Haag 2002

Zeist 2002

Projectiel

Zoals het kwam aangewaaid van alle
kanten inbrekend. - Sinds het projectiel

een stokoude leeuwerik bleek, betrok
een zwerm rouwvogels het schootsveld, het lijk

verbergend dat ons een kreetlang verdoofde -
de ergste schrik te boven ontsluiten de zinnen

de gedoodverfde plek waar dood
woorden als maden bevoorrecht -

Antwerpen 1999

Pompeï 1993

Pozzuoli 1993

Facilis descensus Averno
[*Vergilius, Aeneis VI*]

Vooruitblik

Ik hield me stipt aan het gebod.
Ik meed elk ding
dat afdeed aan die helse klim,
er kreeg geen hond of god

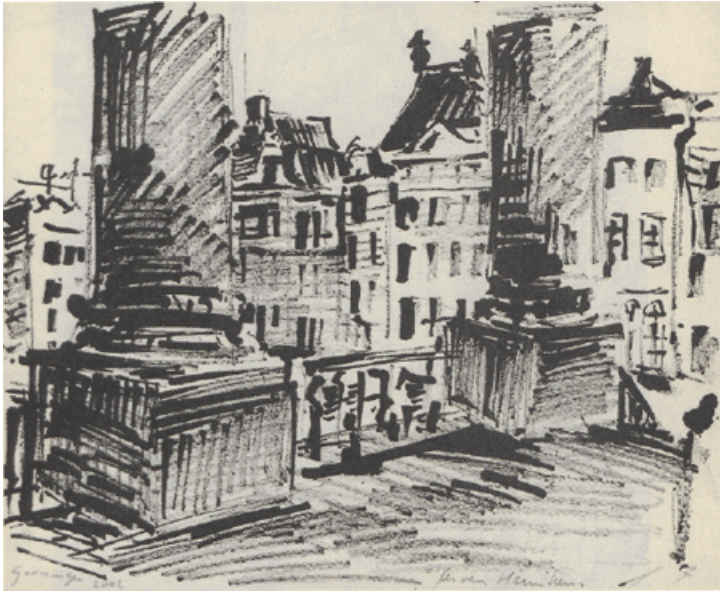
een kans tussen ons in, we
koesterden ons lot.
Daglicht: je schim verging
de doden vingen bot.

En kreet, gebaren komen los
en wie dit leest vergaapt
zich licht aan ons -

Verbonden door een nieuwe spraak
voltrok aan ons zich niet
dat oude lied.

Verona 1992

Groningen 2002

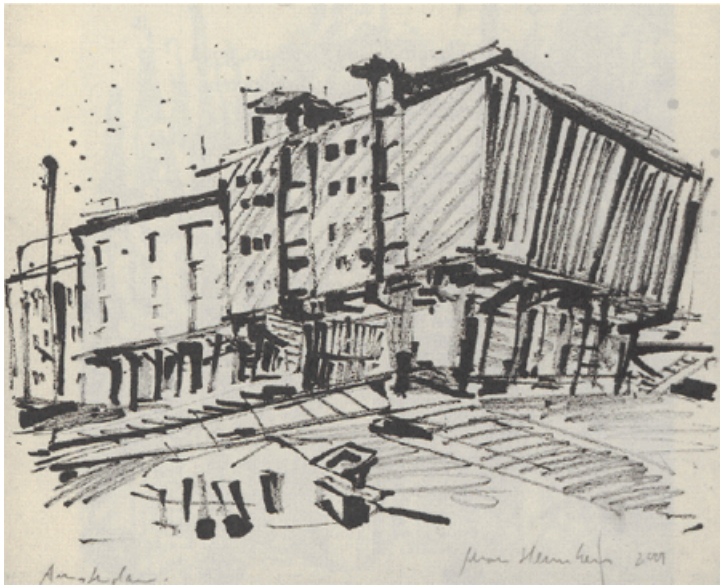
Venetië 1994

Opwekking

Verbleekt en verflenst rest er het beeld -

Overtrekken moet je zo'n schim, goed
doorbloeden dat ding met purperen
inkt. - Opwekking die beeft, leeft

in vollopend schrift van geweest,
komende, is.

Amsterdam 2002

Bergamo 1992

Milaan 2002

Galgenmop

Aan geen woord een koord
kunnen vastknopen, er nooit een

lus in zullen leggen, zelfs de beul
niet horen zeggen: - O,

wat een mislukte strop.

Napels 1993

Quinta de Grisha 2002

Sjanghai 2000

‘Ye might let one remain above with us’

[*Ezra Pound, from Propertius, Elegiae, Lib. III, 26*]

Elegie

Een urn vol woorden stort je over haar uit
waartussen de luid te verzwijgen naam.

- Geen postuum klaaglied alsjeblieft,
dat stuur ik per kerende post terug!

Onder wat zij je naliet zijn de annonce
met rode tulpen omrand, het ‘evergreen’
rond het strooiveld, ezelsoren
bij wat ze het liefst at, ook
Inferno, vijfde verblijf.

Perugia 2002

Perugia 2002

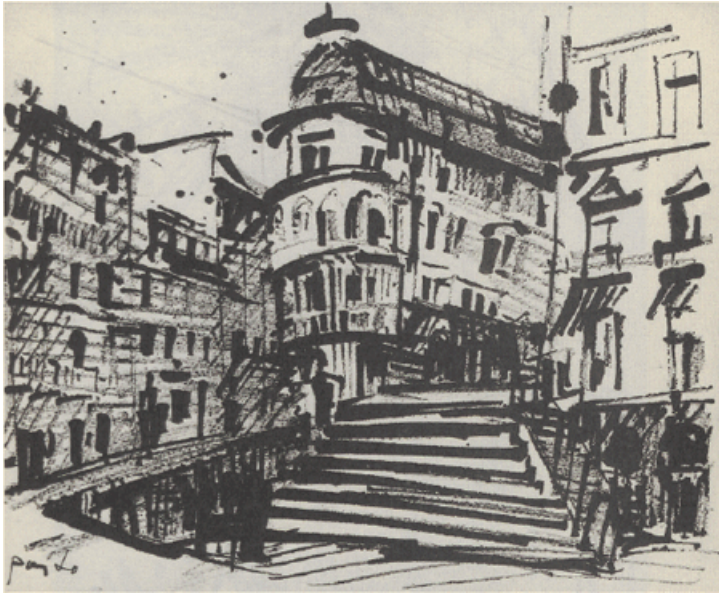
Perugia 2002

Antigone

Haar weerhoudt wet
noch gebod
Zij legt zich af
op eigen grond:
oeroude vlek
met nachtbloem bedekt

Porto 2002

Porto 2002

IJsselstein 2001

Ik ben er geweest

Het daagt als ik met vage bestemming
de auto pak. Roze vingers, het goud
in haar mond, ze paaïen me met gemak.

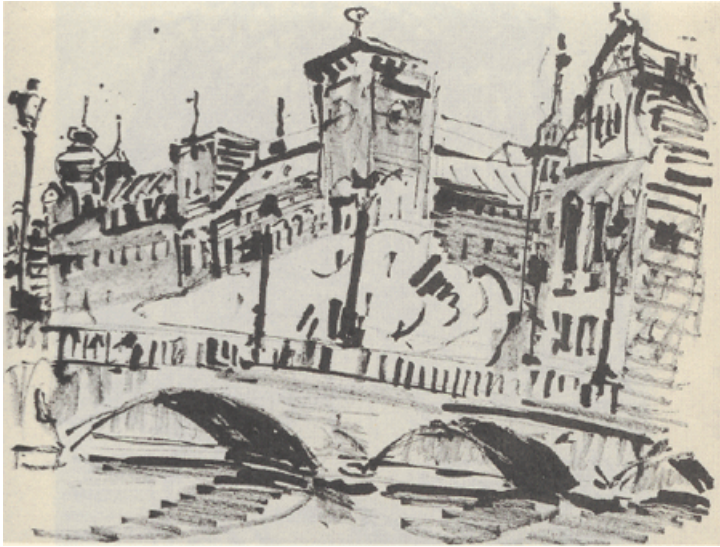
Na nog een hoofdomdraai loop ik vast:
mist. - Mijn tijd staat zelden stil, dus bel
ik die onbestaanbare afspraak af.

De radio geeft failliet. Buiten stiltegebied.
Mijn engelbewaarder verklaarde me later:
Je hebt geluk gehad, ik dacht, die is 'r

geweest. - God weet waar dat was.

Assen 2002

Zürich 1999

Nice 1992

Ultima thule

In een streek waarvan een enkeling
de taal nog spreekt, schuilen we op de
grens van oceaan en land tegen het weer.

Onder handbereik een huiverende meeuw
die nauwelijks nog bedelt om brood. De zon
breekt grauw door, ik richt me vlug op,

kies als statief een droogvallende rots
- na vijf tellen de klik, 1/60 op de gok.
'Met de dood en jou aan de picknick':

onderschrift dat klinkt als een klok.

Rome 1991

Rome 1991

Rome 1991

Corona borealis

In dit oord wacht het je letterlijk op.

De kluwen die roerloos afspoelt, slinkt verdacht.
- Is het een list, een tegenzet door *haar* beraamd?

Schaduwloos wit en toch volkomen donker
is de plaats waar de draad je ontglipt -

Wat je terloops vernam is een hopeloos
woord. - Werd dat tot jou gericht? Sprak *zij*

het uit? Of was *hij* die haar bedroog het soms?
Wat bracht je op het motief van zelfmoord?

Je verwacht nog iets in het afwezig licht, -
een sterrenbeeld? de uitgang van het labrynt?

[Voorbij de laatste stad]

*Aan het roer dien avond stond het hart
en scheepte maan en bossen bij zich in
en zeilend over spiegeling
van al wat het geleden had
voer het met wind en schemering
om boeg en tuig voorbij de laatste stad.*

Gerrit Achterberg

Verantwoording

De laatste stad bevat een selectie uit de vele honderden tekeningen van steden die Jeroen Hermkens tijdens zijn reizen over de hele wereld maakte. Sommige tekeningen staan op zichzelf, andere zijn schetsen voor later in het atelier gemaakte schilderijen of litho's.

Jeroen Hermkens maakte op verzoek van de uitgever een selectie uit zijn tekeningen rond het thema dood en dodenstad.

De gedichten in deze bundel van Theo van der Wacht werden geschreven tussen 1990 en 2003. Alle hebben ze op een of andere wijze de dood als thema. De helft van de gedichten wordt hier voor het eerst gepubliceerd. De gedichten ZWART IN GEEN DAGEN, VOORUITBLIK en OPWEKKING verschenen in Yang (1993), HET WEINIGE en ANTIGONE werden eerder gepubliceerd in de Poëziekrant (1995 resp. 1994); ULTIMA THULE verscheen eerder in Maatstaf (1998).

De gedichten van Gerrit Achterberg op p. 5 en p. 61 werden geciteerd uit diens *Verzamelde gedichten*, Athenaeum-Polak & Van Gennep, 2003.